

11 ZÁKLADY TECHNICKEJ ESTETIKY

Estetika je veda o povahe, príčinách, zákonitostiach a význame estetických javov, ako výsledku estetického a umeleckého osvojovania si sveta človekom. Je to aj veda o podstate a zákonitostiach krásy v umení, v architektúre a dizajne.

Estetika sprevádza človeka oddávna takmer v každej jeho činnosti. Aj pri tvorbe predmetov dennej potreby ľudia premýšľali o osobitnej forme zážitkov, ktoré prinášajú celú škálu kladných pocitov: uspokojenie, radosť, nadšenie a pod. Tieto pocity sú vyvolané určitými vonkajšími podnetmi pôsobiacimi na ľudské zmysly (farba, tvar, akosť povrchu a i.). Človeku záleží na tom, aby prostredie, v ktorom žije, a aby predmety, ktoré používa, boli aj krásne a aby boli v súlade s aktuálnym spoločenským estetickým cítením. Človek očakáva, že prostredie a predmety, ktorého ho obklopujú, nebudú mať len technické funkcie, ale budú uspokojovať aj jeho estetické potreby.

Nábytok je neoddeliteľnou súčasťou života človeka. Významne sa podieľa na tvorbe prostredia:

- bytového,
- nebytového (napr. divadlo, nemocnica, hotel, internát, banka, autosalón, butik, obchodný dom a iné),
- pracovného (napr. kancelária, školská trieda, dielňa a iné).

Nábytok plní popri technických funkciách aj estetické funkcie. Vyvoláva v človeku príjemné pocity, vďaka ktorým priaznivo pôsobí jednak na pracovný výkon, jednak priaznivo vplyva na relaxáciu. Významný podiel na estetických funkciách nábytku majú **farba, tvar, konštrukcia a materiál**, ktoré veľmi úzko súvisia s aktuálnymi módnymi trendmi.

11.1 Farba

Existencia človeka sa spája so slnečným svetlom. S vnímaním svetla súvisí získavanie informácií a základná orientácia v prostredí. Slnečné svetlo je tok fotónov pohybujúcich sa vlnením s viacerými vlnovými dĺžkami. Vlnové dĺžky v rozsahu 400 až 700 nanometrov ľudské oko vníma ako rôzne farby. Predmety obklopujúce človeka sú zložené z látok, ktoré časť slnečného svetla pohlcujú, časť prepúšťajú a časť odrážajú. Podľa vlnovej dĺžky odrazenej časti slnečného svetla sa potom predmet javí farebný. Farby majú v živote človeka veľmi dôležitý význam, pretože vďaka farebnosti je svet zážitkovo bohatý a podnetný. Jednotlivé farby sa od seba líšia tónom, svetlosťou a sýtosťou. **Tón farby** je jej vlastnosť, ktorú možno označiť slovom žltý, červený, modrý a pod. **Svetlosť farby** sa posudzuje podľa intenzity podráždenia sietnice oka. **Sýtosť farby** charakterizuje čistota farebného tónu. Ľudské oko je schopné rozoznať až 180 čistých farebných tónov.

V praxi sa farby rozlišujú na neutrálne, základné a doplnkové. Neutrálne farby sú biela a čierna, základné farby sú žltá, modrá a červená. Doplnkové farby vzniknú zmiešaním základných farieb: zmiešaním žltej a červenej vznikne farba oranžová, červenej a modrej fialová, žltej a modrej zelená.

Rôznymi experimentálnymi metódami sa zistilo, že rôzne farby pôsobia na človeka rôzne, vyvolávajú rôzne pocity a majú rôznu dynamiku. Červená, oranžová a žltá farba sú **teplé – aktívne farby**, zelená, modrá a fialová farba sú **studené – pasívne farby**.

Farby patria k najúčinnjším nástrojom estetického stvárnenia nábytku. Pomocou kombinácie farieb použitých dreív, náterových látok a potáhových materiálov možno vyvolať príjemné pocity, opticky zmeniť proporčné vzťahy jednotlivých častí nábytku, členité tvary zjednodušiť a jednoduché tvary rozčleniť. Farby sú aj významným prostriedkom na uplatnenie individuálnych predstáv spotrebiteľa.

11.2 Kompozícia

Estetická kvalita predmetov z dreva a drevných materiálov je výsledkom optimálnej kompozície, t.j. harmonického zladenia tvaru, konštrukcie a funkcie. Nábytok spravidla býva vymedzený pravouhlými plochami, štvorcami a obdĺžnikmi. Podľa ich polohy a rozmerov môžu vytvárať rôzne zrakové vnemy. Štvorcové plochy sú neutrálne. Stojaté obdĺžnikové plochy a plochy členené zvislými deliacimi čiarami pôsobia dojmom vyššieho a užšieho útvaru, ležaté obdĺžnikové plochy a plochy členené vodorovnými deliacimi čiarami pôsobia dojmom nižšieho a širšieho útvaru. Čelné, zvislé plochy nábytku majú pôsobiť vyvážene. Symetrické rozloženie deliacich čiar čelných plôch pôsobí harmonicky, ich nesymetrické rozloženie spravidla spôsobuje nepríjemný optický vnem z predmetu. Harmonické proporcie majú také plochy nábytku, ktorých rozmery sú v pomere 1:1, 1:2, 2:3 a 3:4. Úchytky a viditeľné časti zámkov umiestňované na čelné plochy nábytku významne ovplyvňujú vzhľad nábytku. Ich veľkosť má byť primeraná veľkosti čelnej plochy, na ktorú sa majú umiestniť. Majú sa umiestniť na niektorú z deliacich čiar čelnej plochy, ak je ich viac, majú sledovať niektorú z deliacich čiar.

Kompozícia nábytku je významne ovplyvnená jeho konštrukciou, t.j. tvarom, rozmermi a materiálovým zložením súčiastok a dielcov a ich konštrukčnými spojmi. Nábytok zložený z plošných dielcov pôsobí jednoduchým, triezvym dojmom. Nábytok zložený z rámov s výplňami pôsobí dojmom komplikovanosti. Nábytok s dlhými a úzkymi nohami vyvoláva pocit ľahkosti, nábytok s krátkymi, hrubými nohami a s predĺženými bokmi vyvoláva pocit veľkej hmotnosti.

Primeraný počet funkcií, ktoré nábytok plní, úzko súvisí aj s kompozíciou. Nábytok s viacerými funkciami zvyčajne pôsobí dojmom väčšej hmotnosti, ako nábytok s malým počtom funkcií.

? Otázky a úlohy

- Prečo majú mať predmety obklopujúce človeka aj estetickú funkciu?
- Ako pôsobia farby na človeka?
- Vysvetlite, čo je optimálna kompozícia.